

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลแม่ทา

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา
สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

คำนำ

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลแม่ทา โดยที่สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา ได้จัดทำขึ้น โดยมีความตั้งใจให้ฐานข้อมูลนี้เป็นฐานของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาของปราชญ์ และภูมิปัญญาชาวบ้านของตำบลแม่ทา ไปสู่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้ที่สนใจ ได้ใช้ประโยชน์และต่อยอดความรู้หรืองานวิจัยได้อย่างกว้างขวาง

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลแม่ทา ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่มิข้อมูลด้านต่างๆ ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาที่เป็นปัจจุบันเพื่อเผยแพร่ โดยสามารถเสนอข้อมูลผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา www.maethafasai.info เพื่อจะได้นำมาเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมสูงสุด

สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา ขอขอบคุณประชาชน กลุ่มองค์กร และหน่วยงานต่างๆ ที่ได้ดำเนินการเอื้อเฟื้อข้อมูลบางส่วนให้ได้ต่อยอดและพัฒนาข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาในครั้งนี้

สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑
ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย	๔
ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๕
การจำแนกตามแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	๕
दानศาสนาและประเพณี	๙
ประเพณี/วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่	๑๒
ทำเนียบปราชญ์ท้องถิ่นตำบลแม่ทา	๒๒
ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลแม่ทา	๒๗
ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยกย่อง	๓๐

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ (๑) อนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยภูมิปัญญาไทย มีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเข้ากับชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำการศึกษาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านหรือประชาชนท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านหรือประชาชนท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิ มีความหมายว่า พื้น ชั้น พื้นเพ

ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่การเรียนรู้และคิด

ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการใช้พื้นความรู้สร้างสรรคงานเพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น

การถ่ายทอดความรู้หรือการสอน หมายถึง บอกวิชาความรู้ให้แสดงเข้าใจโดยวิธีบอกหรือทำให้เห็นเป็นตัวอย่างเพื่อให้รู้ตัว

จากการศึกษาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมคำว่า ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สามารถรวบรวมได้ดังนี้

๑. ภูมิปัญญา คำว่าภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความสามารถ ที่เป็นผลมาจากการใช้ความคิด และสติปัญญาในการปรับตัวและดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น เรียนรู้ และสะสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สามารถใช้หรือปรับเปลี่ยนมาสร้างประโยชน์และแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ภูมิปัญญาอาจเกิดจากประสบการณ์ของกลุ่มชนในชุมชนจากภายนอก ชุมชน และ/หรือผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำขึ้นมาได้

๒. ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่าเป็นความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน ซึ่งได้เรียนรู้จากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง และผู้ที่มีความรู้ในชุมชน ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทางหลักเกณฑ์ มีวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติ ความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับปรุง ประยุกต์และเปลี่ยนแปลงจนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง รากฐานความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ และความรอบรู้ รวมทั้งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และที่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพการณ์ทางแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๖ ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ โดยแยกให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญา ว่าหมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถ และคำว่า ท้องถิ่น ว่าหมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงหมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถของท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง

สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม จึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว พื้นฟู ประยุกต์ เสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักฟื้นฟู นักประยุกต์และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้มีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า "ปราชญ์ ชาวบ้าน" หรือ "ผู้รู้ชาวบ้าน" และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า "ภูมิปัญญาชาวบ้าน" หรือ "ภูมิปัญญาท้องถิ่น"

ศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการ กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์ เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จัก เกิดการยอมรับ ถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ ตามยุคตามสมัยได้

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ ของคนในชุมชนหรือท้องถิ่นที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นวิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีความหมายเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนในท้องถิ่น

๔. ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) เป็นผลของประสบการณ์สั่งสมของคนที่ยืนยันจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกันและระหว่างกลุ่มชุมชนหลาย ๆ ชาติพันธุ์ รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาได้ดำรงอยู่ และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับพื้นฐานหรือระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในแผ่นดินนี้มีได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศแต่มีส่วนแลกเปลี่ยนเลือกเฟ้น และปรับให้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมา

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการสะสม เลือกรสร และพัฒนาปรับปรุงอย่างมีระเบียบแบบแผนและมีรูปแบบที่เป็นที่ยอมรับและได้รับการถ่ายทอดกันมาในสังคม เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกันของผู้คนแต่ละยุคแต่ละสมัย

ตารางเปรียบเทียบภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาไทย

ประเภทภูมิปัญญา	ลักษณะที่เหมือนกัน	ลักษณะที่แตกต่างกัน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เป็นองค์ความรู้ และวิธีการที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและ เชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	เป็นองค์ความรู้และความสามารถในระดับบุคคลหรือระดับท้องถิ่น ซึ่งมีขอบเขตจำกัดในแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาษาอีสาน ผ้าไหม แกงไต ปลาหนังตะลุง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ฯลฯ
ภูมิปัญญาไทย		เป็นองค์ความรู้และความสามารถโดยส่วนรวม เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ เช่น ภาษาไทย มวยไทย ต้มยำกุ้ง เป็นภูมิปัญญาไทย ฯลฯ

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า **ภูมิปัญญา** เป็นความรู้ ความสามารถ และวิธีการที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม - วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา **ภูมิปัญญาชาวบ้าน** จึงเป็นความรู้ ความสามารถ และวิธีการปฏิบัติของชาวบ้านที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากวิธีการนั้นเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และมีการนำไปปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายใน ชุมชนก็จะเรียกว่า **ภูมิปัญญาท้องถิ่น** แต่ถ้าได้รับการยอมรับในระดับชาติก็จะขยายกว้างเป็น **ภูมิปัญญาไทย**

จากความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ๖ ประการ คือ

๑. มีความเป็นท้องถิ่นที่มีรากฐานอยู่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง
๒. เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในบุคคลที่ใช้ความรู้ นั้น
๓. มีการถ่ายทอดผ่านการบอกเล่าและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ไม่ค่อยมีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
๔. เป็นความรู้ที่มาจากการลงมือทำและประสบการณ์มากกว่าเป็นความรู้จากทฤษฎี
๕. มีรากฐานในโลกทัศน์ทางศาสนา ความสำคัญด้านจิตวิญญาณและค่านิยมของชุมชนในสังคม
๖. เป็นความรู้ที่มองสรรพสิ่งอย่างองค์รวม ความสมดุลของร่างกายและจิตวิญญาณ และมีความสำคัญในการดำรงชีวิต

ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยพอสรุปได้ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น

พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงปกครองประชาชนด้วยพระเมตตาแบบพ่อปกครองลูก ผู้ใดประสบความเดือดร้อนก็สามารถตีระฆังแจ้งความเดือดร้อนขอรับพระราชทานความช่วยเหลือ ทำให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ ต่อประเทศชาติร่วมกัน สร้างชาติบ้านเมืองจนเจริญรุ่งเรืองได้เป็นปึกแผ่น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศทางการเมืองภายในประเทศจนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้ง ด้านการเกษตรพระองค์ทรงพระราชทานทฤษฎีใหม่ให้แก่พสกนิกร ด้านการเกษตรแบบสมดุลและยั่งยืน ฟันฟู สภาพแวดล้อม ยังความสงบร่มเย็นของประชาชนให้กลับคืนมา

๒. สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย

คนไทยในอดีตมีความสามารถเป็นที่ปรากฏในประวัติศาสตร์จำนวนมาก เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ เช่น นายขนมต้ม เป็นนักมวยที่มีฝีมือเก่งในการใช้มวยะทุกส่วน ทุกท่าแม่ไม้มวยไทยสามารถชกมวยไทยจนชนะพม่าได้ถึงเก้าคนสิบคนในคราวเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบันมวยไทยถือเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปะการป้องกันตัวชั้นเยี่ยม

นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาด้านอาหาร อาหารไทยเป็นอาหารที่มีความหลากหลายในรสชาติ ทั้งอาหาร คาวหวาน ปิ้งย่าง รสอร่อยถูกปากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พืชที่ใช้ปรุงอาหารส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพรที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และราคาถูก พืชที่ใช้เป็นส่วนประกอบที่เป็นพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ ขิง ข่า กระชาย ใบ มะกรูด ใบโหระพา ใบกะเพรา เป็นต้น

๓. ความสามารถปรับปรุง ประยุกต์หลักคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม

คนไทยยอมรับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ โดยนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทำให้คนไทยเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประณีประนอม รักสงบ ใจเย็น มีความอดทนให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายปกติสุข ทำให้คนในชุมชนพึ่งพากันได้ ทั้งหมดนี้สืบเนื่องจากหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา เป็นการนำภูมิปัญญาในการประยุกต์พระพุทธศาสนามาใช้กับชีวิตประจำวัน

๔. สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในการยอมรับนับถือและให้ความสำคัญแก่คน สังคม และธรรมชาติอย่างยิ่ง มีเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากมาย เช่น ประเพณีสิบสองเดือน เป็นการแสดงความเคารพและขอพร เป็นวันแห่งครอบครัว เครือญาติพี่น้องได้พบปะกันด้วยความอบอุ่น ส่วนประเพณีลอยกระทง คุณค่าอยู่ที่การบูชาและเคารพบุญคุณของน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคน พืช และสัตว์ ซึ่งใช้น้ำทั้งการบริโภคและอุปโภค ในการรักษาป่าให้ต้นน้ำลำธาร ได้ประยุกต์ให้มีประเพณีการบวชป่า ให้เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ธรรมชาติสภาพแวดล้อมยังความอุดมสมบูรณ์แก่ต้นน้ำลำธารพลิกฟื้นกลับคืนมาได้ อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนไทยที่คำนึงถึงความสมดุลของคน สังคมและธรรมชาติ โดยทำแต่น้อยพออยู่พอกิน เมื่อเหลือกินก็แจกญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน ไกล่เคียง นอกจากนี้ยังนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอย่างอื่นที่ตนไม่มี เมื่อเหลือใช้จริง ๆ จึงจะขาย อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเกษตรแบบ "กิน-แจก-แลก-ขาย" ทำให้คนในสังคมได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันกัน เคารพนับถือกัน เป็นญาติกันทั้งหมู่บ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีสัมพันธกันแนบแน่น

ธรรมชาติไม่ถูกทำลายไปมากเนื่องจากทำพอ อยู่พอกิน ไม่โลภ และทำลายมากเหมือนปัจจุบัน ถือเป็น ภูมิปัญญาที่สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

๕. เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปอย่างไร ความรู้สมัยใหม่จะหลั่งเข้ามามาก แต่ภูมิปัญญาไทย ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น การรู้จักนำเครื่องยนต์มาติดตั้งกับเรือใบพัดเป็นทาง สามารถวิ่งได้ เร็วขึ้นเรียกว่า "เรือหางยาว" การรู้จักทำการเกษตรแบบผสมผสานพลิกฟื้นธรรมชาติ ให้อุดมสมบูรณ์คืนแทนสภาพป่าที่ถูกตัดทำลายไป การรู้จักใช้ภูมิปัญญาออมเงินสะสมทุนตามแบบสมัยใหม่ ให้สมาชิกกู้ยืมปลดหนี้สิน และจัดสวัสดิการแก่สมาชิกจนชุมชนมีความมั่นคง เข้มแข็ง สามารถช่วยตนเองได้ หลายร้อยหมู่บ้านทั่วประเทศ และการสร้าง "อุทยา" ขึ้นเป็นปะการังเทียม ให้ปลาอาศัยวางไข่แพร่พันธุ์และ เจริญเติบโตขยายจำนวนมากดังเดิม ถือเป็นการใช้ภูมิปัญญาปรับปรุงประยุกต์ใช้ได้ตามยุคตามสมัย

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ภูมิปัญญาหรือความรู้ส่วนที่เรียกว่า "ยาไส้" ซึ่งเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เรื่องของปากท้อง เป็นสิ่งที่ถูกนำไปแสวงหาผลประโยชน์ หรือตีคุณค่าเป็นตัวเงินโดยง่าย จึงจำเป็นต้อง หวงแหน มีการจดลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรทางปัญญา

๒. ภูมิปัญญาหรือความรู้ส่วนที่เรียกว่า "ยาใจ" ซึ่งความรู้ที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร กลับช่วยให้สังคมมีความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อความผาสุกของคนในสังคม

ประการ แก้ววรรณ ได้สังเคราะห์ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้คือ

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจาก สติปัญญาของชาวบ้าน เป็นศักยภาพหรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตและการประกอบ อาชีพของชาวบ้านให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา เป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่คิดค้น สั่งสม สืบทอด ปรับปรุง พัฒนา เป็นศักยภาพหรือความสามารถในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสร้างความรู้ใหม่ สร้างปัญญา ตอบสนองความจำเป็น ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนและมั่นคง

การจำแนกตามแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทบุคคล ครอบคลุมบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในเรื่องพิธีกรรมสำคัญของท้องถิ่น บุคคลที่มีความรู้ความสามารถใน การปฏิบัติ การประดิษฐ์ และการเกษตรกรรม โดยบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นผู้ริเริ่ม หรือเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ครูภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุ ผู้นำชุมชน ผู้รู้ พ่อเฒ่าแม่เฒ่า ฯลฯ

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทสถานที่ ครอบคลุมสถานที่ที่มีความสำคัญกับท้องถิ่นในด้าน ประวัติศาสตร์ ศาสนา พิธีกรรม สถานที่ทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งเพาะปลูกตาม แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งที่เป็นบุคคล หน่วยราชการ และองค์กรเอกชน

๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทวัสดุอุปกรณ์ ครอบคลุมวัสดุอุปกรณ์ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อของจริง และของจำลองที่ใช้นำเสนอความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีมากมายหลายแขนง แต่มักจะถูกมองว่าล้าหลัง คนบางกลุ่มจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญและสืบสานกันมากนัก ส่วนใหญ่แล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นมักสืบทอดบอกกล่าวกันเป็นการภายใน เช่น สูตรทำอาหาร หรือตำรับตำราต่าง ๆ ทำให้ไม่เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป อาจจำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น ๑๐ ลักษณะได้ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ภูมิปัญญาประเภทนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีพื้นฐานทางความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกัน สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้น ได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เนื่องจากประเพณีและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ตั้งมาที่คนไทยในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา โดยเฉพาะเป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจในสังคม ภูมิปัญญาประเภทนี้จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญๆ ในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแทบทั้งสิ้น

๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทต่าง ๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นได้สืบทอดการพัฒนาอย่างไม่ขาดสาย กลายเป็นศิลปะที่มีลักษณะที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

๔. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน นอกจากมนุษย์จะนำอาหารมาบริโภคเพื่อความอยู่รอดแล้ว มนุษย์ยังได้นำเทคนิคการถนอมอาหารและการปรุงอาหารมาใช้เพื่อให้อาหารที่มีมากเกินความต้องการสามารถเก็บไว้บริโภคได้เป็นเวลานาน ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังนำผักพื้นบ้านชนิดต่างๆ มาบริโภคได้อีกด้วย

๕. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นถือว่าเป็นการผ่อนคลาย โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งชอบความสนุกสนานเพลิดเพลิน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่จะใช้อุปกรณ์ในการละเล่นที่ประดิษฐ์มาจากธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างกลมกลืน

๖. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาค เราสามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏกระจายตัวอยู่ทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเทคนิคความคิด ความเชื่อของบรรพชนได้เป็นอย่างดี

๗. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้ส่วนมากจะแสดงออกถึงความสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนในสังคม ซึ่งมีส่วนแตกต่างกันออกไปตามโลกทัศน์ของคนในภาคต่าง ๆ

๘. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีตและถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสี่ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ หากได้รับการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยจะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตได้

๙. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประดิษฐกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน เทคโนโลยีและสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละภาคนั้นถือเป็นประดิษฐกรรมและหัตถกรรมชั้นเยี่ยม ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้ได้รับความสนใจในการพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาประเภทนี้เท่าที่ควร หากมีการเรียนรู้และสืบทอด ความคิดเกี่ยวกับการประดิษฐกรรมและหัตถกรรมให้แก่เยาวชน จะเป็นการรักษาภูมิปัญญาของบรรพชนได้อีกทางหนึ่ง

๑๐. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากคนไทยมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา ทำไร่ จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการดำรงชีวิต เพื่อแก้ปัญหาหรืออ่อนวอนให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก และเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมเกี่ยวกับเกษตรกรรมทั่วทุกภูมิภาคของไทย

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้แบ่งสาขาหรือประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ๑๑ สาขา ดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต การแก้ไขโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอด ทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่ม หัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง การจัดการด้านสมทบและบริการกองทุนในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๖. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานโดดเด่นเรื่องต่อไปนี้

๖.๑ ด้านจิตรกรรม คือ การวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงผ้า หน้าผา การสักลาย ฯลฯ

๖.๒ ด้านประติมากรรม คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และมีฝีมือในการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโอ่ง สลักกลวดลาย ประดับต้นเทียน สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ

๖.๓ ด้านสถาปัตยกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่องการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ศาลพระภูมิ ฯลฯ

๖.๔ ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีผลงานในสิ่งที่ทำมือ เช่น เครื่องจักสานต่าง ๆ

๖.๕ ด้านงานประดิษฐ์ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการจัดทำผลงาน เลียนแบบธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี การแต่งลวดลายบนแผ่นผ้า ฯลฯ

๖.๖ ด้านดนตรี นาฏศิลป์และการเล่นพื้นบ้าน คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ด้านการเล่นดนตรี การขับลำ การพ็อนรำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอลำ การเล่นหนัง- ปร่าโมทัย ลิเก เพลงกันตรึม เจริญ ฯลฯ

๗. **สาขาการจัดการองค์กร** หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานของ องค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

๘. **สาขาภาษาและวรรณกรรม** หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๙. **สาขาศาสนาและประเพณี** หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดี ต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญ- ประทายข้าว เป็นต้น

๑๐. **สาขากองทุนและสวัสดิการ** หมายถึง การจัดการด้านสมทบและบริการกองทุนในการ ประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๑๑. **สาขาการศึกษา** หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอด การอบรมเลี้ยงดู การบ่มเพาะ การสั่งสอน การสร้างสื่อและอุปกรณ์ การวัดความสำเร็จ

दानศาสนาและประเพณี

ศาสนสถาน ในพื้นที่ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

๑. วัดจอมธรรม

วัดจอมธรรม ตั้งอยู่เลขที่ ๘๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดคณะสงฆ์ภาค ๗ (มหานิกาย) สร้างเมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๑๘๕ ได้รับวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖ จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ เล่าว่าเดิมที่ตั้งหรือภูมิศาสตร์ของวัดเป็นภูเขาเล็กๆ ซึ่งภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ม่อน” และ “จอม” แปลว่าภูเขาเล็กๆ เดิมที่วัดจอมธรรมมีชื่อเรียกว่า “วัดม่อนจอมธรรม” เรียกตามชื่อหมู่บ้านคือบ้าน “ทาม่อน” และ “วัดม่อนศีลธรรม” ต่อมาเจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้นมีการประชุมเกี่ยวกับชื่อวัด มีความเห็นว่า “ม่อน” และ “จอม” ความหมายเหมือนกันคือ “ภูเขา” จึงมีมติเปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดจอมธรรม” จนถึงปัจจุบัน ตามคำบอกเล่ายังเล่าว่าสมัยก่อนวัดจอมธรรมมีเพียงกุฏิที่พักสงฆ์และศาลาหลังเล็กๆ ต่อมาได้มีการสร้างพระวิหารไม้หลังทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของที่วัด ต่อมาพระครูบาเจ้าโพธา อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๒ ได้มีการก่อสร้างพระธาตุเจดีย์ในปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ ไว้กับวัดม่อนศีลธรรม (ชื่อวัดในสมัยนั้น) จากนั้นก็มีการสร้าง/บูรณะเสนาสนะภายในขึ้นเรื่อยๆ โดยเจ้าอาวาสและรักษาการเจ้าอาวาสต่อกันมา จนในปัจจุบัน พระสมุห์พิสุตร สุภทโท เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันได้บูรณะและสร้างเสนาสนะขึ้นมามากมายภายในวัดตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๕๒ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

๒. วัดศรีบุญเรือง

วัดศรีบุญเรือง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ วัดราษฎร์ มหานิกายได้รับอนุญาตตั้งเป็นวัด พ.ศ.๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ.๒๕๔๔

๓. วัดห้วยทราย

วัดห้วยทราย ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๒ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ วัดราษฎร์ มหานิกาย สร้างเมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๐ โดยมีท่านครูบาปัญญา มาสร้างเป็นองค์แรกพร้อมด้วยคณะศรัทธาในหมู่บ้านที่อุปถัมภ์วัดในสมัยนั้น ๔๒ หลังคาเรือน โดยชื่อของวัดห้วยทราย นั้นนามของชื่อวัดมาจาก ลำน้ำห้วยทราย ที่อยู่ติดกับพื้นที่ก่อสร้างของวัด คณะศรัทธาจึงได้ตั้งชื่อวัดแห่งนี้ชื่อว่า “วัดห้วยทราย” จนมาถึงปัจจุบัน

๔. วัดปงกา

วัดปงกา ตั้งอยู่เลขที่ ๑๔ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ วัดปงกา (วัดปงกาจ้ายะจุมปู) วัดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยใดนั้นไม่มีใครทราบ และยังไม่มีหลักฐานที่บ่งบอกอย่างชัดเจน แต่เมื่อสืบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านและจากธรรมเนียมโบราณของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ได้เก็บสืบต่อกันมาจึงทราบได้ว่า สมัยก่อนวัดปงกาแห่งนี้ชื่อว่า วัดปงกาจ้ายะจุมปู ตามปรากฏในธรรมเนียมโบราณ และพระวิหารหันหน้าไปทางเหนือ และยังมีต้นไม้อายุมากมาย และมีครูบาเจ้าธรรมเสนาเป็นเจ้าอาวาสองค์สุดท้ายก่อนที่วัดจะร้าง และสาเหตุของวัดที่ร้าง สืบเนื่องมาจากในสมัย พ.ศ. ๒๓๐๙ นั้น ได้เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่คือน้ำแม่ปงกาได้ท่วมวัด และน้ำได้กัดเซาะเอาแผ่นดินของวัดไปเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ต้นไม้อายุของวัดโค่นตกลงในลำน้ำแม่ปงกา ครูบาท่านจึงได้ประชุมกับผู้เฒ่าผู้แก่ในสมัยนั้นว่าจะไปสร้างวัดใหม่ไว้บนดอย และบรรดาผู้เฒ่าผู้แก่สมัยนั้นก็ตกลงว่าจะไปสร้างวัดใหม่ แต่เมื่อสร้างวัดใหม่บนดอยแล้วก็เกิดไฟไหม้วัด ท่านจึงได้ลงมาจำพรรษาในวัดปงกาจ้ายะจุมปูแห่งนี้อีกครั้ง ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้ว จึงได้กลับไปสร้างวัดอีกครั้งแล้วได้ตั้งชื่อว่าวัดดอนชัยที่เห็นในปัจจุบัน และท่านได้นำเอาพระพุทธรูปใส่เกวียนไปไว้ในพระวิหารของวัดดอนชัย จึงทำให้วัดปงกาจ้ายะจุมปูแห่งนี้ร้างไป ต่อมาพ่อหลวงหนานมูล สุรินทร์สุข ซึ่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านและอดีตคว้น (กำนัน) ยังบอกอีกว่าสมัยท่านเป็นสามเณรได้ลงมากับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อมาเอาเสาพระวิหารของวัดปงกาไปสร้างเป็นธรรมมาสไว้ในวิหารของวัดดอนชัย แต่เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๒๙ ทางคณะศรัทธาบ้านปานอต นำโดยพ่อหลวงน้อยแสน ไชยวงศ์คำ ได้มาพัฒนาวัดแห่งนี้อีกครั้ง และนิมนต์เอาพระสงฆ์ ๙ รูปเข้ามาผูกขมุขกรรมปฏิบัติธรรมเป็นเวลา ๗ วัน และเมื่อมาพัฒนานั้นสิ่งที่หลงเหลืออยู่นั้นก็มีแต่ฐานพระวิหารหลังเก่า เสาวิหารเก่า และต้นไม้อายุจำนวน ๔ ต้น ซึ่งต้นลานแต่ละต้นนั้นสูงประมาณ ๑.๕๐ เมตร และได้ตั้งชื่อว่าวัดปงกา

ตั้งแต่บัดนั้นจนถึงปัจจุบัน จนมาถึงเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ประกาศยกวัดพงกา (ร้าง) ขึ้นเป็นวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา

๕. วัดดอนชัย

วัดดอนชัย ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ วัดราษฎร์ มหานิกาย ได้รับอนุญาตตั้งเป็นวัด พ.ศ. ๒๓๑๐

ประเพณี/วัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ประเพณีตานก๋วยสลาก

เป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงรุ่นคุณปู่-ย่า ตา-ยาย พ่อ-แม่ และลูกหลานในปัจจุบัน เรื่องมีอยู่ว่ามีนางยักษ์ฉินตันหนึ่งมักจะเบียดเบียนผู้คนอยู่เสมอ ครั้นได้ฟังธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว นางก็บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในสัจใจคอกที่โหดร้ายก็กลับเป็นผู้เอื้ออารีแก่คนทั่วไปจนผู้คนต่างพากันซาบซึ้งในมิตรไมตรีของนางยักษ์ฉินตันนั้น ถึงกับนำสิ่งของมาแบ่งปันให้ แต่เนื่องจากสิ่งของที่ได้รับมีจำนวนมาก นางยักษ์ฉินจึงนำสิ่งของเหล่านั้นมาทำเป็นสลากภัต แล้วให้พระสงฆ์/สามเณร จับสลากด้วยหลักอุปกถกรรม คือ สิ่งของที่ถวายมีทั้งของของมีราคาแพงและมีราคาค่าน้อยแตกต่างกันไปตามแต่โชคของผู้ได้รับการถวายแบบจับสลากของนางยักษ์ฉิน จึงนับเป็นครั้งแรกของประเพณีทำบุญสลากภัตในพุทธศาสนา (ตานก๋วยสลาก/ตานสลาก/ กินข้าว สลาก/กินก๋วยสลากหรือกินสลาก) ล้วนแล้วแต่เป็นภาษาของชาวล้านนาที่มักมีการเรียกขานแตกต่างกันไปในแต่ละ ท้องถิ่น แต่ความหมายนั้นเหมือนกัน โดยหลักการอาจจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องของรายละเอียดถ้าเป็นภาษาไทย กลางเรียกว่า "สลากภัต" ประเพณี "ตานก๋วยสลาก" หรือ "สลากภัต" ของชาวล้านนานิยมปฏิบัติกันตั้งแต่เดือน ๑๒ เหนือถึงเดือนยี่ เหนือหรือตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคมของทุกปี สาเหตุที่ถือปฏิบัติกันเช่นนี้ก็เพราะว่า เป็นช่วงที่ชาวบ้านได้ทำนาจนเสร็จแล้ว หยุดพักผ่อน พระสงฆ์ก็จำพรรษาอยู่วัดไม่ได้ไปไหน และบวกกับในช่วงเวลานี้ก็มีผลไม้สุก เช่น ลำไย มะไฟ สมอ เป็นต้นเมื่อต้นข้าวในนาเริ่มเขียวขจีชาวบ้านที่มีฐานะไม่ค่อยดีการดำรงชีวิตก็เริ่มขัดสนเมื่อข้าวในยุ้งก็หมดก่อนฤดูการเก็บเกี่ยวจะมาถึง ดังนั้น การตานก๋วยสลากในช่วงนี้จึงเท่ากับว่าได้สงเคราะห์คนยากคนจนเป็นสังฆทานได้กุศลแรง

ก่อนจะถึงวันตานก๋วยสลาก ๑ วันเขาเรียก "วันดา" หรือ "วันสุกดิบ"วันนี้จะเป็นวันที่ชาวบ้านได้จัดเตรียมข้าวของไม่ว่า จะเป็นของกินหรือของใช้ต่างๆ สำหรับที่จะนำมาจัดดาใส่ก๋วยสลาก และวันนี้มักจะมียาตีสสนิทมิตรสหายที่อยู่ต่างบ้าน มาร่วมจัดดาสลากด้วย ซึ่งถือเป็นประเพณีที่จะได้ทำบุญร่วมกันผู้ชายจะเป็นคนสานก๋วยสลาก (ตะกร้า) สำหรับที่จะบรรจุใส่ของกินของใช้ต่างๆ ก๋วยจะกรุด้วยใบตอง/หรือตองจี่ปักเมื่อรวบปากก๋วยมัดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะมีไม้ไผ่เหลา เป็นก้านเล็กๆ สำหรับเสียบสแตงค์/กล่องไม้ขีดไฟ/บุหรี เพื่อทำเป็นยอดก๋วยสลากจะมากน้อยบ้างตามแก่กำลังศรัทธาและฐานะ

๑. ก๋วยน้อย เป็นก๋วยสลากสำหรับที่จะถวายทานไปให้กับผู้ที่ล่วงลับ ซึ่งไม่เพียงแต่ญาติพี่น้องเท่านั้นอาจจะจะเป็นเพื่อนสนิท มิตรสหายก็ได้ หรือแม้แต่สัตว์เลี้ยงที่เราเคยรักและมีคุณค่าต่อเราเมื่อครั้งยังมีชีวิต เช่น ช้าง ม้า วัว ควายและสุนัข เป็น ต้นหรือถ้าไม่รู้ว่าจะถวายทานไปให้ใครก็ถวายทานเอาไว้ภายนอกหน้า

๒. ก๋วยใหญ่ เป็นก๋วยที่จัดทำขึ้นใหญ่เป็นพิเศษซึ่งจะบรรจุข้าวของได้มากขึ้น ถวายเป็นมหากุศลสำหรับคนที่กำลังศรัทธา และฐานะดี เป็นปัจจัยนับว่าได้กุศลแรง สลากที่มักจัดทำขึ้นเป็นพิเศษอีกอย่างหนึ่งก็คือ " สลากโชค" มักจะเป็นสลาก ของผู้ที่มีฐานะดีระดับเศรษฐี (บางคน) ที่ต้องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้กับบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่ได้ล่วงลับ อันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณคน

" สลากโชค" มักทำเป็นต้นสลากที่สูงใหญ่สำหรับที่จะนำเอาวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ผูกมัดติดกับต้นสลากเช่น ผ้าห่ม ที่นอน หมอน หมอนอิง ไห่ข้าว หม้อแกง ถ้วย ชาม ช้อน ร่ม เครื่องนุ่งห่ม อาหารแห้งต่างๆ และเงินที่เป็นธนบัตรชนิด ต่างๆ ต้นสลากจะมีการประดับตกแต่งให้สวยงามกว่าสลากธรรมดา ก่อนที่จะนำเอาก๋วยสลากไปรวมกันที่วัด ต้อง เขียนเส้นสลากเสียก่อน ตัวอย่างเช่น "ศรัทธาหมามี นายอุดมทรัพย์ นางสำรวย ถวายทานไปหาพ่ออุ้ยทองแม่อุ้ยคำ ผู้ล่วงลับ ขอซื้อไปรอดไปเอ็งลิมเต๋อ" เป็นต้น

ในสมัยก่อนนั้นจะนำเอาใบลานมาทำเป็นเส้นสลาก แต่ปัจจุบันจะเขียนลงบนแผ่นกระดาษ เมื่อนำเอาก้วย สลากไปรวมกันไว้ที่วัดแล้วเส้นสลากก็จะถูกนำไปกองรวมกันไว้ในวิหารหน้าพระประธาน เมื่อเสร็จพิธีกรรมทางศาสนาแล้วเส้นสลากจะถูกนำมาแบ่งปันส่วนกันไปในหมู่ของพระสงฆ์ที่ได้นิมนต์ มาจากวัดต่างๆ รูปละ ๕ เส้น ๑๐ เส้นบ้างแล้วแต่กรณีส่วนหนึ่งจะถูกแบ่งให้วัดที่เป็นเจ้าภาพก่อนจะถึง เวลาเพล พระสงฆ์ก็จะนำเอาเส้นสลากไปอ่าน โดยเริ่มจากเจ้าอาวาสก่อนจะมีการเรียกชื่อหาเจ้าของสลาก นั้นๆ ว่านั่งอยู่ที่ใด เมื่อพบแล้วจะมีการให้ศีล ให้พรมีการหยาดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศลไปให้กับผู้ที่ล่วงลับเป็น เสร็จพิธี

ประเพณีเดือนยี่เป็ง

เมื่อเริ่มขึ้นหนึ่งค่ำเดือนยี่ ทุกวัดวาอารามในภาคเหนือจะจัดเตรียมสถานที่ปิดกวาดวิหาร ศาลาให้สะอาดงดงาม แล้วจัดเตรียมสิ่งต่อไปนี้

๑. ทำราชวัตรรอบวิหารหรือศาลา และทำประตูปาหน้าทางเข้าวัด หรือหน้าวิหาร

๒. ทำโคมค้ำง โคมแขวน โคมหูกระต่าย โคมรังมดส้ม (มดแดง) โคมรูปต่างๆ บางรายทำเป็น รูปเครื่องบิน ทำโคมผัดหรือโคมเวียน

๓. ทำว้าวหรือโคมลอย โดยการนำกระดาษสีมาต่อกันเป็นทรงกลม ทำส่วนหัวและปากโคม ลอยให้มีสัดส่วนเท่ากัน ไม่เช่นนั้น โคมลอยจะไม่ลอยขึ้นไป ลักษณะโคมลอยมีหลายแบบ เช่น แบบลูกฟัก แบบกล่อง หรือกระต๊อบข้าว แบบรังมดส้ม แล้วแต่ช่างผู้ทำจะเห็นอย่างไร โคมลอยมีลักษณะการปล่อย ๒ อย่าง คือ โคมที่ใช้ปล่อยตอนกลางวันเรียกว่า ว้าว จะใช้การรมควัน คือ เพิ่มควันเข้า ไปในตัวโคมลอยหรือว้าว เรื่อยๆ จนพองตัวมีความดันสูงขึ้นจนถึงมือ แล้วปล่อยขึ้นสู่ท้องฟ้าโคมลอยที่ใช้ปล่อยตอน กลางคืน มีกรรมวิธี เช่นเดียวกันกับโคมลอยว้าวตอนกลางวัน แต่แตกต่างกันที่เขาใช้ท่อนไม้พันด้ายเป็นก้อนกลมๆ ชุบด้วย น้ำมันยางหรือน้ำมันซีไล้ จนชุ่มแล้วทำที่แขวนติดกับปากโคมลอย เมื่อรมควันจนได้ที่แล้ว เข้าจะจุดไฟท่อน ฝ้ายที่เตรียมไว้แล้วผูกติดกับปากโคมลอย ปล่อยขึ้นสู่อากาศ โคมลอยจะลอยสูงขึ้นเรื่อยๆ และลอยไปตาม กระแสลม จะมีลักษณะเป็นดวงไฟ คล้ายดาวเคลื่อนไปในเวหาอันแว้งว้างน่าดูยิ่งนัก แต่โคมลอยที่ปล่อย กลางคืนนี้ เป็นอันตราย ต่อทรัพย์สินของผู้อื่นมาก บางครั้งฝ้ายที่ชุบน้ำมันยังไม่หมดเชื้อ ปรากฏว่า ว้าวตกลงมา ก่อน จึงเกิดไหม้บ้านเรือน หรือยานพาหนะที่แห่งจัด เกิดไฟไหม้ป่าลุกลามไป ดังนั้นโคมลอยที่ใช้ปล่อยตอน กลางคืนจึงขาดความนิยมไปการทำบอไฟ ประกอบด้วยบอไฟหลายชนิด เช่น บอไฟดอก ดอกไม้ไฟ บอ ไฟดาว (พล) บอไฟเทียน บอไฟวี (เทียน เล็ก) บอไฟข้างร่อง บอไฟจ๊กจ่า บอไฟท้องตัน บอไฟชี้หนู งานเกี่ยวกับดอกไม้ไฟเหล่านี้นิยมทำกันตามวัด ต่างๆ อาศัยตำราทางเคมีแต่โบราณ เรียกกันว่า ตำราเล่นแร่ หรือตำราปะตา (ปรอท) เป็นคู่มือในการผสมดินประสีว กำมะถัน (มาด) และถ่านให้ถูกส่วนกัน ทำบอไฟแต่ ละชนิดขึ้นจุดในวันประเพณีเดือนยี่ มีคัมภีร์ที่กล่าวถึงการทำโคม ลอย ทำว้าวไว้ด้วย หากคนใดทำจะมี อานิสงส์ ๑ กากนิก และการปล่อยขึ้นไปนั้นเพื่อบูชาพระเกตุแก้วจุฬามณีบน สวรรค์ดาวดึงส์ด้วย

การเตรียมเดือนยี่ของประชาชน

เมื่อเทศกาลเดือนยี่มาถึงแล้ว ประชาชนจะมีความสุขสนุกรื่นเริง เพราะฟ้าฝนและฤดูกาล เป็นใจ จึงได้ เตรียมการไว้หลายอย่างหลายประการ คือ

๑. เตรียมเครื่องแต่งกาย นุ่งห่ม เพื่อจะใส่ไปวัดในวัดเดือนเพ็ง หรือวันอื่น ๆ ซึ่งหนุ่มสาวจะ เตรียมกันเป็นพิเศษ เพราะที่วัดคือดินแดนแห่งอิสสระในการเลือกคู่รัก คู่แวง

๒. เตรียมโคมหูกระต่าย โคมราวไว้ เพื่อประดับบูชาหน้าบ้านเรือนของตน

๓. เตรียมผางผะตาด (ถั่วประทิป) ไว้ตามอายุของคนในเรือน เช่น อายุพ่อ อายุแม่และลูก มีกี่คนก็เตรียมการไว้หมด โดยไปหาถั่วประทิปใส่ตีนกาและน้ำมัน หรือซี้ผึ้งไว้เป็นที่เรียบริ้อย นำไปบูชาในวัน เดือนยี่เป็ง

๔. เตรียมกัณฑ์ธรรม หรือกัณฑ์เทศน์สำหรับจะนำไปฟังเทศน์ ตามคัมภีร์ธรรมชะตาวัน ชะตา เดือน และชะตาปีที่นิยมกันมาแต่โบราณกาล เกี่ยวกับธรรมชะตานั้น ผู้ถวายจะต้องไปจ้างให้คนจารลงในใบลาน เป็นผูก ๆ แต่ละเรื่อง แล้วประกอบพิธีการลบลกรรมด้วยเขม่า และน้ำมันยาง จนเห็นตัวอักษรชัดเจน ผูกสายสิญ คือ ด้ายไว้สำหรับเทศน์ เรียกกันว่า ธรรมใหม่หรือคัมภีร์ แล้วทายกทายิกากจะเตรียมไว้ที่ต้นกัณฑ์ ให้พระหิบบ ขึ้นเทศน์ ในตอนท้ายพระธรรมหรือคัมภีร์ จะมีชื่อผู้จารและผู้บริจาคไว้เช่น “ปถมมูลศรีธธา นายอภิชาติ นางบัวเลี่ยม พร้อมด้วยลูกเต้า ได้ทานไว้ค้ำชูศาสนา ๕๐๐๐ พระวสา ขอสุขสามประการ มีพระนิพพานเป็น ยอด จิมเฑอะ” การกระทำของล้านนาแบบนี้จึงเกิดเป็นการส่งสมพระคัมภีร์ต่างๆ ทางศาสนาไว้มากมาย นับเป็นล้านๆ ผูก นับเป็นกุศโลบายที่ดีเยี่ยมในการอนุรักษ์วิทยาการของบรรพบุรุษไว้ได้นาน

๕. เตรียมบุปผาลาซาข้าวตอกดอกไม้ ชาวบ้านจะเอาข้าวเปลือก ข้าวฟ่าง ไปคั่วทำเป็น ข้าวตอก เพื่อใช้โปรยเวลามีงาน เช่น โปรยเวลามีขบวนแห่ โปรยเวลาเทศน์มหาชาติกัณฑ์นคร ตอนมาถึงเวลา ฝนห่าแก้วรัตนธรรตกลลงมา การเตรียมดอกไม้เครื่องประดับสถานที่ เช่น ทำโคมระย้า อุบะดอกไม้นำไปถวาย พระในวัด เป็นความเชื่อถือที่มีค่านึง คือ หากใครได้ถวายดอกไม้และข้าวตอกบูชา เกิดมาในภพชาติใดจะเป็นผู้มีกลิ่นหอม และเป็นคนมีเสน่ห์น่ารักแก่ประชาชน เมื่อใกล้วันเดือนยี่มาถึง ประชาชนจึงเตรียมข้าวตอก ดอกไม้ไว้เป็นเครื่องบูชา

๖. การเตรียมอาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์ เป็นประเพณีเดือนยี่มาแต่โบราณแล้ว หากวันขึ้น ๑๔ ค่ำมาถึง ประชาชนจะพากันตระเตรียมของถวายพระสงฆ์ คือ อาหาร ขนม และผลไม้ อาหาร ประกอบด้วย แกงอ่อม แกงฮังเล ห่อนึ่ง (ห่อหมก) และลาบ อาหารเหล่านี้เป็นอาหารพื้นเมืองที่นิยมทำกันใน สังคม ล้านนามาช้านาน ขนมประกอบด้วย ขนมจ็อก (ขนมเทียน) ข้าวต้ม ถั่วแปบ ข้าวต้มหัวหงอก ขนดบาด (ศิลาอ่อน) ฯลฯ ผลไม้ที่ปลูกกันในท้องถิ่นก็มี กล้วยต่างๆ ส้มโอ ส้มเกลี้ยง และอื่นๆ อาหารการกินเหล่านี้จะ นำไปถวายพระสงฆ์ที่วัดในวันรุ่งขึ้น

การถวายประกอบด้วย

๑. การทานขันข้าว คือ นำอาหารใส่ถาดไปถวายพระสงฆ์ เพื่อให้ตนเองได้บุญกุศลและ ต้องการจะอุทิศบุญกุศลแก่บรรพชนของตน เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว

๒. การถวายอาหารภายในวิหาร คือ การนำเอาอาหารไปรวมกันแล้วถวายพระสงฆ์ ผลประโยชน์ที่ได้รับคือ การได้เข้าวัดเป็นการไปสังสรรค์กันได้พูดจาปราศรัยเล่าสารทุกข์สุกดิบให้แก่กันและ กัน

๓. การนำเอา กัณฑ์เทศน์ หรือกัณฑ์ธรรม ไปถวายโดยนิมนต์พระสงฆ์ให้มาเทศน์คัมภีร์ ซึ่งมรรคทายกผู้นั้นเตรียมไว้

๔. การเตรียมประเพณีใส่บาตรข้าวพระเจ้าหลวง การถวายข้าวมธุปายาส การถวายข้าว ๔๙ ก้อน การใส่บาตรข้าวพระเจ้าหลวง การต่างขอมต่อแม่ไทยใหญ่ การถวายข้าวทิพย์

ประเพณีลอยกระทงล้านนาไทย

ประเพณีลอยกระทงในภาคเหนือ หรือที่เรียกตามหนังสือตำนานโยนก และจามเทวีวงศ์ว่า “ประเพณีลอย โขมด” หรือลอยไฟนั้น เป็นประเพณีที่สนุกสนานครึกครื้นมาก แม้ว่าจะไม่เป็นการใหญ่โตเหมือนปัจจุบัน คือ ก่อน จะถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ ได้ ก็จัดการปิดกวาดแผ้วถางบ้านเรือน สถานที่ให้สะอาดเรียบร้อย ประดับประดาด้วยธงชาติ จัดเปลี่ยนดอกไม้ในแจกันหิ้งบูชาพระ จัดเตรียมประทีปหรือเทียนขี้ผึ้งไว้สำหรับจุดบูชาพระ ที่ประตูบ้านก็จะหาต้น กล้วย ต้นอ้อย ก้านมะพร้าว หรือไม้อื่นๆ มาประดิษฐ์ทำเป็นซุ้มประตูป่า แบบต่างๆ ให้เป็นที่สวยงาม บ้างก็จัดหาดอก บานไม่รู้โรยหรือที่เมืองเหนือเรียกว่า “ดอกตะล่อม” มาร้อยเป็นอุบะห้อยไว้ตามขอบประตู ประตูเรือน หรือประตู ห้อง หรือหิ้งบูชาพระ ผู้ที่มีใจศรัทธาแรงกล้าถึงกับทำมาๆ แล้วนำไปประดับประดาตามวัดเป็นพุทธบูชา หรือเมื่อ ประดับประดาดอกไม้เรียบร้อยแล้ว ก็หาโคมณูปูนหรือประทีปมาเตรียมไว้ เพื่อจะได้ใช้ตามไฟในงาน

ในขณะเดียวกันตามวัดวาอารามหรือสถานที่สำคัญก็จะจัดสถานที่ให้สวยงามเป็นพิเศษที่ซุ้มประตูของวัด และ ในพระวิหารก็จัดตกแต่งด้วยดอกไม้ โคมไฟสวยงาม และบ้างก็ประดิษฐ์โคมชนิดหนึ่งรอบๆ จะมีรูปสัตว์ต่างๆ อยู่ ภายในโคม แขนงหรือตั้งไว้ในวัด เมื่อจุดไฟแล้วจะมองเห็นภาพต่างๆ ในโคมนี้ ตามภาษาพื้นเมือง เรียกว่า “โคม ผัด” ในงานวันนั้นรอบ ๆ บริเวณก็จะจุดไฟด้วยเทียน หรือตั้งประทีปไว้รอบ ๆ เพื่อเป็นการบูชาระลึกถึงพระพุทธรูป นอกจากมีการประดับประดาโคมไฟแล้ว ทุกวัดก็จะมี การทำบุญทางศาสนา ในตอนเช้าของวันเพ็ญและมีการฟิ่งเทศน์ มหาชาติ แบบพื้นเมือง ซึ่งการเทศน์พระธรรมกถุผู้เทศน์จะต้องใช้เคล็ดในการเทศน์ให้ฟังกันอย่างสนุกสนาน และได้ เนื้อหาทางศีลธรรมพร้อมๆ กันไป

ประเพณีปีใหม่เมือง

ประเพณีปีใหม่เมือง เป็นประเพณีที่ปรากฏในเดือนเมษายน หรือเดือน ๗ เหนือ ประเพณีปีใหม่เมืองเป็นการเปลี่ยนศักราชใหม่ การเอาเดือนเมษายนเป็นเดือนแรกของปีนั้นอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนศักราชใหม่ และเป็นโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้มาอยู่รวมกันเพื่อทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระ ดำหัว เล่นน้ำ และขอพร จากผู้ใหญ่อีกด้วย

วันสังขานต์ล่อง

การนำ "ต้นสังขาร" ลอยน้ำเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์วันสังขานต์ล่อง ปัจจุบันถือเอาวันที่ ๑๓ เมษายน ของ ทุกปีเป็นวันสังขานต์ล่อง เป็นวันแรกของกิจกรรมประเพณีปีใหม่เมือง หลังเที่ยงคืนวันที่ ๑๓ เมษายน จะมีการจุด ประทัด ยิงปืน เพื่อส่งสังขารหรือไล่สังขาร(จะถือเอาตามเวลาสังขานต์ล่องตามที่บอกในปฏิทินปีใหม่เมืองในปีนั้น เช่น บอกว่าสังขานต์จะล่องเมื่อ ๐๓ นาฬิกา ๓๐ นาที ๒๖ วินาที ชาวบ้านก็จะจุด ประทัดเวลานั้นถือว่าไล่สังขานต์) วันนี้สมาชิกในครอบครัวจะทำความสะอาดบ้านเรือน ทั้งบนเรือนและใต้ถุนบ้าน การทำความสะอาดเจ้าที่ ศาลพระภูมิ บางท้องถิ่นจะทำคานหามใส่ดอกไม้ ธูปเทียน ต้นดอก ต้นเทียน เรียกกันว่า “ต้นสังขานต์” แล้วพากันแห่ขบวนเอาคานหามไปลอยน้ำเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ แต่ในบางพื้นที่จะเตรียมเสื้อผ้า(เอาที่เป็นตัวแทนในแต่ละคนในครอบครัวไปทำพิธีในวันนี้โดยพับเสื้อผ้าให้เรียบร้อยใส่ในสลุงหรือตะกร้าแล้วนำสดวง(อ่านว่าสะ-ดวง) ไปวางทับอีกทีแล้วไปทำพิธีในวัด เมื่อเสร็จจะเอาผ้าไปสะบัดที่แม่น้ำเชื่อว่าเป็นการสะบัดเคราะห์ บางพื้นที่จะมีการนำเชือกสายสินธ์ของแต่ละครอบครัวเช่นในครอบครัวมี ๕ คนก็นำเชือกมา ๕ เส้นมา เชือกนั้นจะชุบน้ำมันเพื่อนำไปเผาเวลาทำพิธี และในวันนี้จะมีการสระเกล้าสระผมของตัวเองตามทิศที่เป็นมงคลซึ่งจะบอกในปฏิทินปีใหม่เมือง วันนี้สมาชิกใน ครอบครัวจะทำความสะอาดบ้านเรือน ทั้งบนเรือนและใต้ถุนบ้าน เป็นการสะเดาะเคราะห์รับโชค

วันเนาหรือวันเนา

วันเนาหรือวันเนา เป็นวันที่ ๑๔ เมษายน ของทุกปี เป็นวันที่สองของประเพณีปีใหม่เมืองตามประเพณีแล้ว วันนี้เป็น "วันดา" คือวันที่ต้องเตรียมสิ่งของต่างๆ เพื่อใช้ทำบุญในวันรุ่งขึ้น และตลอดทั้งวันเด็กๆ บ่าว สาว ผู้เฒ่าผู้แก่ จะพากันไปขนทรายที่แม่น้ำเข้าวัด เพื่อก่อเป็นเจดีย์ทราย คนล้านนามีความเชื่อเรื่องวันเนาว่า ถ้าหากผู้ประสงค์ จะปลูกเรือนไม้ให้รับตัดไม้ภายในวันนี้ เพราะเชื่อว่าไม้อายุจะไม่เน่าและไม่มอดหรือปลวกมากินไม้ดังกล่าว ความเชื่อ บางประการเกี่ยวกับวันเนา ไม่ควรด่าทอ เกิดอุบัติเหตุเจ็บตัว สบประแป้งหรือกล่าวคำร้ายต่อกัน ปากจะเน่าจะเหม็น เป็นอัปมงคลไปทั้งปี เชื่อว่าถ้าดุด่าลูกหลานเรื่องใด เด็กจะนิสัยแบบนั้นไปตลอดทั้งปี และในวันนี้จะเป็นวันเตรียมทุก อย่างที่เกี่ยวข้องกับประเพณี เช่นของดำหัว เครื่องทำขึ้นตัวตั้งสี่ เป็นต้น

วันพระยาวัน

การนำ "ไม้ค้ำ" มาค้ำต้นไม้ในวัดหมายถึงการค้ำจุนชีวิตวันพระยาวัน เป็นวันที่ ๑๕ เมษายน ของทุกปี วันที่ สามของประเพณีปีใหม่เมือง ถือเป็นวันเถลิงศกเปลี่ยนศักราชเริ่มต้นปีใหม่ วันนี้มีการทำบุญทางศาสนาแต่เช้าตรู่ และอุทิศกุศลไปถึงญาติผู้ล่วงลับ หรือเรียกว่า "ทานขันข้าว" (อ่านเสียงล้านนา "ทานขันเข้า") หลังจากนั้นนำตุงปักลงบนกองเจดีย์ทราย และคนเฒ่าคนแก่ก็อยู่ร่วมพิธีเวียนทานเจดีย์ทราย ถวายช่อตุงปีใหม่ และฟังเทศนาธรรมอานิสงส์ ปีใหม่ ช่วงบ่ายเป็นการรดน้ำดำหัว เพื่อขอขมาคนเฒ่าคนแก่ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ไปสร่งน้ำพระพุทธรูป เจดีย์ วันนี้ คนล้านนาจะทัดดอกไม้มาในปี เพื่อให้เกิดความเป็นมงคลแก่ชีวิต นอกจากนี้ ยังนิยมเริ่มต้นเรียนศาสตร์ศิลป์ต่างๆ เป็น ต้นว่า มนต์คาถา สักยันต์ หรือทำพิธีสืบชะตา ขึ้นบ้านใหม่ และในหลายพื้นที่ยังมีกิจกรรมแห่ไม้ค้ำศรี หรือไม้ค้ำโพธิ์ เพื่อสืบต่ออายุพระศาสนา และคำชอุอดหนุนให้แก่ชีวิตเจริญรุ่งเรือง

วันปากปี การจุดเทียนบูชา(บูชา) การขึ้นตัวตั้งสี่ (พรมสีหน้า) เพื่อความสิริมงคล

วันปากปี เป็นวันที่ ๑๖ เมษายน ของทุกปี วันที่สี่ของประเพณีปีใหม่ จัดว่าเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งในเทศกาล ปีใหม่เมือง ถือเป็นวันแรกของปี วันนี้คนล้านนาจะมารวมตัวกันเพื่อทำบุญเสกใจบ้าน หรือส่งเคราะห์บ้าน บางแห่งอาจจะต่อด้วยพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน และพากันไปขอขมาดำหัว พระเถระผู้ใหญ่ตามวัดต่างๆ ดำหัวผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ในตอนค่ำของวันนี้จะมีการบูชาเทียน สืบชะตา ลดเคราะห์ รับโชค เพื่อให้เกิดความเป็นมงคลแก่ครอบครัว ความเชื่อบางประการเกี่ยวกับวันปากปี ชาวล้านนาจะกิน "แกงขนุน" หรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า "แกงป่า หนูน" กันทุกครอบครัว เพราะเชื่อว่า จะหนุนชีวิตให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เหตุผลของการทานแกงขนุนดังกล่าว อาจจะ มาจากชื่อขนุน ที่มีความหมายถึงการเกื้อหนุน ค้ำจุน ครอบครัวให้เจริญรุ่งเรืองหรือตลอดปีของคนล้านนา และในตอนเย็นในบางพื้นที่ (บางพื้นที่อาจไม่กระทำ) ยังจะมีตัวตั้งสี่หรือท้าวตั้งสี่ (เทพทั้งสี่พระองค์อาจหมายถึงพระพรหมผู้มีสี่หน้า) ซึ่งมีลักษณะเป็นเสามีไม้ขัดกันเป็นสี่มุม แล้วแต่ละมุมจะมีใบตองที่ใส่เครื่องบูชาทั้งสี่ด้านหรือเรียกว่า ควก ในทางภาษาล้านนา รวมทั้งที่ด้านล่างบนพื้นดินก็จะมีอีกหนึ่งอันเพื่อบูชาพระแม่ธรณี เชื่อว่าจะเกิดสิริมงคลต่อบ้าน การกระทำนี้จะทำกันเป็นหมิง หรือแปลว่า บ้านที่อาศัยร่วมกันใกล้เคียงที่ไม่มีรั้วกันเหมือนเป็นวงเดียวกัน ถ้ามีรั้วกัน จะถือว่าอีกหมิง แต่ละหมิงก็จะมีตัวตั้งสี่อยู่ ผู้ที่กระทำพิธีภาคเหนือเรียก ปู่จ่านหรือมัททายนั่นเองและในวันนี้จะมีการบูชาเทียนปีใหม่ในช่วงค่ำขึ้นมาอีกเวลา จะเป็นพิธีกรรมในส่วนของครอบครัวที่จะกระทำกันในบ้านเรือนของตน พิธีกรรมดังกล่าวคือ การจุดเทียนบูชาบ้านเรือนหรือคนล้านนาเรียกว่า ต้มเทียนรู้จาพระเจ้า โดยเทียนดังกล่าวจะมี อยู่สามเล่ม คือ เทียนบูชาลดเคราะห์ เทียนบูชาสืบชะตา และเทียนบูชาโชคลาภ โดยมีการปลุกเสกโดยพระหรือมัททายก(ปู่จ่าน)บางท้องถิ่นจะมีการ "ตามขี้ส่ายเท่าอายุ" (การจุดเส้นไฟเท่าจำนวนอายุ) ขี้ส่ายหรือเส้นไฟนี้จะทำมาจาก เส้นด้ายพื้นเมือง นำไปชุบขี้ผึ้งหรือไขมัน หรือน้ำมันมะพร้าว ปัจจุบันนิยม

ชุปน้ำมันพืชที่ใช้ในครัวเพราะง่ายดี พอคั่วลง ก็จะเอาซี่ส่ายเท่าอายุไปจุดบูชาที่ลานพระธาตุเจดีย์ในวัด หรือ อาจจุดที่ลานทรายหน้าพระวิหาร ตรงที่สายตาพระ เจ้าตก หรืออาจจุดที่ลานบ้านของตัวเองก็ได้ การต้มซี่ส่ายเท่าอายุนี้ บางท่านก็ว่าเป็นการเผาอายุสังขารเก่าให้ผ่านไปบางท่านก็ว่าเป็นการเผาเสนียดจัญไร อุบาทว์ อาถรรพณ์ ชีตขวงต่างๆ ที่ติดตัวเรามาให้หมดสิ้นไป บางท้องถิ่นก็ให้เพิ่มซี่ส่ายไปอีกเส้นหนึ่ง ถือว่าเป็นการสืบชะตาตัวเรา ให้รุ่งเรืองรุ่งโรจน์ประดุจเปลวไฟในปีใหม่ที่มาถึงนี้

การขอขมาดำหัวแบบล้านนา

การดำหัวแบบล้านนา จะไม่เหมือนการรดน้ำดำหัว แบบของภาคกลางหรืออื่นๆ กล่าวคือ การทำแบบล้านนาจะมีเอกลักษณ์เฉพาะที่สืบทอดกันมายาวนาน ตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านนา มานานแล้ว การดำหัว ในความหมายทั่วไปของชาวล้านนา หมายถึงการ สระผม แต่ในพิธีกรรมโดยในช่วงปีใหม่นี้ หมายถึง การชำระล้างสิ่งอันเป็นการอัปมงคล ในชีวิตไปจากร่างกายตน เพื่อพร้อมรับเตรียมในปีใหม่นั้น ด้วยการใช้ ส้มป่อยเป็นการสระ ตลอดจนน้ำส้มป่อยไปมอบแก่คนที่ตนนับถือ เพื่อเป็นการขอขมาขอบคุณหรือ แสดงความเคารพ

การดำหัวตนเอง คือหัวหน้าครอบครัวทำพิธีเสกเป่าน้ำชาขึ้นส้มป่อย ด้วยคาถาที่สริมงคล แล้ว นำน้ำส้มป่อยมาลูบศีรษะ

การดำหัวผู้น้อย เช่นบุตรหลาน โดยจะนำน้ำชาขึ้นส้มป่อย ลูบศีรษะ โดยทำหลังจากข้อที่ ๑ เสร็จแล้ว

การดำหัวผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ คนที่นับถือ โดยจะนำน้ำชาขึ้นส้มป่อยพร้อม สิ่งของและเครื่องสักการะไปมอบแต่ที่ตนนับถือ เพื่อเป็นการขอขมาโทษที่ได้ล่วงเกิน เมื่อผู้ใหญ่ได้รับแล้ว ท่านจะเอามือลูบน้ำชาขึ้นส้มป่อยมาลูบศีรษะและอาจสวดใส่ผู้ที่ไปดำหัวคล้ายการประพรมน้ำมนต์ พร้อมให้พร ซึ่งการกระทำในข้อนี้ จะแตกต่างกับสงกรานต์แบบไทยที่ทำคือเอามารดมือผู้ใหญ่ แต่แบบล้านนาจะกระทำ อีกแบบ หนึ่งดังข้างต้น

คำปิ่นปอน(ให้พร)ปีใหม่เมือง

เองวังโหนดุและัจจะในวันนี๋ก่อเป็นวันดี ดิถิวีเศษเหตุว่าสังขานปีเก่าก่อข้ามปีนไปแล้ว ปีใหม่แก้วก่อมาฮอดมาเต็ง เจ้าทั้งหลายก่อบละฮืดฮอยอดีตประเวณีอันเป็นมาลวงมาแล้วแต่ปางก่อน เจ้าทั้งหลายกับพ่อนเสี่ยยงศรัทธา จึงได้น้อมนำมาลัยสุกัณธาโทตกะตานวัตถุทั้งหลายเหล่านี๋มาถวยเป็นตาน เพื่อจักขอสุมาไตตผู้ข้าก่อโผตอโหสิกรรม แม่นว่าเจ้าทั้งหลายได้กระทำะเป็นตางตีตางจ๊อบ พุงซื้อสมประกอบ มโนปนิธาน วังซื้อมีตีฆาอายุยืนยั้ง โรคภัยสิ่งซื้อ หนีไกลท้อมีวรรณไสขึ้นบาน เป็นตี่ฮักและตี่ป้อใจทั้งคนอื่นตี่ หั้น ซื้อมีความสุขเมื่อกุยาม กายิกาสุข เจิตายิกาสุขพรั้มพร้อม ซื้อมีกำลังอุดหนุนเส้อมแล้ง จะไปเที่ยวแห่ง กประการ ซื้อสมตั้งกำปอนวานกล่าวไว้ สมตั้งนิกได้กประการเทียง แต่ตีหลี สัพปีติโยวิวัชสันตุ สัพปะโลไกวินัส สันตุ มาเถะวะตวันตราโย สุขี ตีฆายุไก้ ภาวะะอภิวาตะนะ สีลิสนิสัจจ วุฑฒาปะจำโยโน จัตตาโร ธรรมมา วิชตันติ อายุ วัฒน โณ สุขขัง พลัง ฯ

ประเพณีวัฒนธรรมของตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ ที่	ชื่อกิจกรรมทาง วัฒนธรรม	สถานที่จัดกิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	ช่วงเวลา	หมายเหตุ
๑.	วันปีใหม่	วัดในตำบลแม่ทา	มีการทำบุญตักบาตรในช่วงเช้าวันที่ ๑ มกราคม เพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต	มกราคม	จัดกิจกรรมทุกปี
๒.	ตานข้าวใหม่	วัดในตำบลแม่ทา	ชาวบ้านนำข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้วไปรวมกันที่วัด ปริมาณแล้วแต่จิตศรัทธา มีการทำบุญตักบาตร กล่าวคำถวายข้าว เพื่อบูชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และรับพรจากพระสงฆ์ เป็นกิจกรรมที่เพื่อเคารพบูชาและความเป็นสิริมงคล วันที่จัดกิจกรรมคือ เดือนออก ๑๕ ค่ำ เดือน ๔	มกราคม	จัดกิจกรรมทุกปี
๓.	ปิดกายหลวง	ที่สาธารณะของตำบลแม่ทา	มีการจัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกันของคนในตำบล เช่น การแสดงร้องเพลง จ้อยซอ การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ หลังจากการเกี่ยวข้าวเสร็จ	มกราคม	จัดกิจกรรมทุกปี
๔.	เลี้ยงผีเสื้อบ้านหรือเสี้ยวบ้าน	ที่ตั้งของหอเสื้อบ้านของแต่ละประจำหมู่บ้าน	เป็น แสดงความเคารพบูชาดวงวิญญาณผู้คุ้มครองดูแลคนในหมู่บ้านให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข โดยมีการฟังเทศน์ และถวายเครื่องไหว้แก่ผีเสื้อบ้าน	มกราคม, เมษายน, มิถุนายน	จัดกิจกรรมทุกปี
๕.	เดินขึ้นวัดดอย	วัดดอย หมู่ ๓ บ้านค้อกลาง	ในช่วงเข้ามิดชาวบ้านพากันเดินเลาะตามป่าเขา นำข้าวปลาอาหารไปร่วมทำบุญใส่บาตรบนวัดดอย ชาวบ้านเชื่อว่าหากใครได้เดินขึ้นไปทำบุญบนวัดดอยแล้วร่างกายจะแข็งแรงและอายุยืน	มีนาคม	ทำกิจกรรมทุกปี
๖.	ประเพณีสงกรานต์	วัดทุกวัดในตำบลแม่ทา (มีทั้งหมด ๕ วัด ได้แก่แก้วดงจอมธรรม, วัดศรีบุญเรือง, วัดห้วยทราย, วัดปงกาและวัดดอนชัย)	ช่วงเช้าชาวบ้านร่วมกันทำบุญตักบาตร เวลา ๐๙.๐๐ น. นิมนต์พระเข้าทำพิธีสวดมนต์ เสร็จแล้วเอาน้ำส้อมป่อยพรหมที่องค์พระธาตุ, ถวายเครื่องไทยทานแด่พระสงฆ์, พระสงฆ์ให้พรสำหรับผู้ร่วมพิธี นอกจากนี้	๑. วัดดอนชัย หมู่ ๖-๗ เดือน ๕ เป็ง ๒. วัดศรีบุญเรือง หมู่ ๓ เดือน ๖ เป็ง ๓. วัดปงกา หมู่ ๕ เดือน ๗ เป็ง	จัดกิจกรรมทุกปี

			พิธีกรรมทางศาสนาแล้วมีการแสดงฟ้อนเล็บหรือฟ้อนล้านนาต่างๆ เพื่อบูชาองค์พระธาตุ การบรรเลงดนตรีพื้นเมือง แล้วแต่คณะศรัทธาของแต่ละวัดจะจัดให้มีขึ้น โดยแต่ละวัดมีกำหนดการจัดกิจกรรมดังนี้	๔. วัดห้วยทราย หมู่ ๔ เดือน ๘ เป็ง ๕. วัดจอมธรรม หมู่ ๑ เดือน ๙ เป็ง	
๗.	ปีใหม่เมือง	ทุกวัดทุกหมู่บ้านในตำบลแม่ทา	ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ขนทรายเข้า-วัด รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และแห่ไม้ค้ำสหลี	วันที่ ๑๓-๑๖ เมษายน	ทำกิจกรรมทุกปี
๘.	สูมาคารวะปีใหม่เมืองคณะสงฆ์ตำบลแม่ทา	วัดศรีบุญเรือง	สูมาคารวะขอพรพระสงฆ์สามเณรในตำบลแม่ทา ระยะเวลาจัด ๑ วัน	ตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน	ทำกิจกรรมทุกปี
๙.	บวชภาคฤดูร้อน	ทุกวัดในเขตตำบลแม่ทา	ชักชวนเด็กนักเรียนในช่วงปิดเทอมบวชภาคฤดูร้อน	กิจกรรมตรงกับวันที่ ๑ - ๒๐ เมษายน	ทำกิจกรรมทุกปี
๑๐.	ปอยหลวง	ทุกวัดทุกหมู่บ้านในตำบลแม่ทา	มีการทำบุญตักบาตร ถวายทาน การละเล่น/เกมส์ การเล่นดนตรีและการแสดงรื่นเริงต่างๆ เป็นการเฉลิมฉลองวิหารหรือศาลาการเปรียญของวัดที่สร้างเสร็จใหม่	มีนาคม-เมษายน	ไม่จัดเป็นประจำทุกปี แต่จะมีการจัดในบางปีของวัดที่มีการสร้างวิหาร ,ศาลาการเปรียญ ฯลฯ เสร็จใหม่
๑๑.	เลี้ยงผีขุนน้ำ	ขุนน้ำห้วยต่างๆในตำบลแม่ทา	เป็นการบูชาดวงวิญญาณที่ดูแลปกป้องรักษาป่าสร้างความสำเร็จให้คนในชุมชนในการรักษาป่าร่วมกัน ขอพรให้การปลูกข้าวและการทำเกษตรได้ผลผลิตดีมีน้ำใช้ มีการนำเครื่องไหว้ไปถวาย ทั้งพระสงฆ์และประชาชนร่วมพิธีกรรมทางศาสนา รับประทานอาหารร่วมกัน และช่วยกันทำความสะอาดพื้นที่สาธารณประโยชน์	เดือน ๙ ออก ๙ คำ แรม ๙ คำ	ทำกิจกรรมทุกปี
๑๒.	ซ่อมฝาย ร่องเหมืองฝาย	บริเวณลำเหมืองลำห้วยแต่ละแห่งตามหมู่บ้าน	มีการหาวันที่เป็นมงคลในการดำเนินการ มีความเชื่อว่า วันเสาร์เป็นวันที่เป็นมงคลทำให้ฝายมีความแข็งแรงไม่เสียหาย ก่อนเริ่มการซ่อมฝาย/ร่องเหมืองฝาย จะมีการทำพิธีเลี้ยงผีฝายมีแก้มือองแก้มือองเป็นผู้ประกอบพิธี ถวายเครื่องบูชาประกอบด้วย กรวยดอกไม้ ธูป	พฤษภาคม	ทำกิจกรรมทุกปี

			เทียน เหล้าพื้นบ้าน ไก่ หรือหมู แล้วแต่ละฝ่ายจะตกลงกัน เป็นการเตรียมซ่อมฝายทุกฝายรอง เหมืองทุกเส้น มีสมาชิกเหมืองแต่ละ เส้นมาช่วยกัน ระยะเวลา ๑-๓ วัน		
๑๓.	หว่านกล้า	ทุ่งนา	ชาวบ้านเตรียมต้นกล้าสำหรับปลูกใน ฤดูทำนา	มิถุนายน	ทำกิจกรรมทุก ปี
๑๔.	หล่อเทียน/ถวาย เทียนพรรษา	ทุกวัดในตำบลแม่ทา	ประชาชนในตำบลแม่ทา หล่อเทียน แล้วนำไปถวายในแต่ละวัดของตำบล แม่ทาเนื่องในประเพณีวันเข้าพรรษา	มิถุนายน (ก่อนวัน เข้าพรรษา)	ทำกิจกรรมทุก ปี
๑๕.	แสกนา	นาในตำบลแม่ทา	เป็นกิจกรรมปลูกนาตรงมูนาเพื่อทำ พิธีบูชาผีไฮ้ผีนา โดยจะปลูก ๙-๑๒ กอในลักษณะสี่เหลี่ยมในวันที่เป็นวัน มงคลก่อนปลูกจริง มีการบูชาด้วย กรวยดอกไม้ธูปเทียน เชื่อว่าจะช่วยให้ การปลูกข้าวในนาจะงอกงามให้ ผลผลิตดี	มิถุนายน	ทำกิจกรรมทุก ปี
๑๖.	เข้าพรรษา	ทุกวัดในตำบลแม่ทา	ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ทำสมาธิ อุทิศส่วนกุศล	(วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘) ๑๗ กรกฎาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี
๑๗.	ธรรมะสัญจร	วัด/โรงเรียน	เพื่อเป็นการเผยแผ่ธรรมะ	กรกฎาคม-ตุลาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี
๑๘.	วันออกพรรษา	วัดทุกวัดในตำบลแม่ ทา	ทำบุญตักบาตร ปวารณาออกพรรษา ระยะเวลาจัดกิจกรรม ๑ วัน	ตุลาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี
๑๙.	ทำบุญตักบาตรเท โวโรหณะ	วัดในตำบลแม่ทา	ทำบุญตักบาตร ระยะเวลา ๑ วัน แรม ๑ ค่ำ เดือน เกียง เหนือ	ตุลาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี
๒๐.	ทำบุญทอดกฐิน	วัดในตำบลแม่ทา	เริ่มตั้งแต่ แรม ๑ ค่ำ เดือน เกียง เหนือ ถึง ออก ๑๕ ค่ำ เดือน ยี่ เหนือ	ตุลาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี
๒๑.	เกี่ยวข้าว นวด ข้าว	ทุ่งนาหมู่ที่ ๑-๗ ตำบล แม่ทา	เก็บเกี่ยวข้าวที่ปลูก มีการลงแขกช่วยกัน	ตุลาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี
๒๒.	ลอยกระทง (ยี่ เป็ง)	ริมน้ำและวัดในตำบล แม่ทา	ตอนเช้าทำบุญตักบาตร ตอนกลางวันฟังเทศน์ ตอนกลางคืนฟังธรรมส่งประทิป จุดธูปเทียนขอขมาแม่น้ำที่ได้ใช้อาบ ใช้บริโภค และทำการเกษตร มีการ ลอยกระทง จุดประทัดเฉลิม ฉลอง ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม ๑ วันคือ ออก ๑๕ ค่ำ เดือนยี่เป็ง	พฤศจิกายน	ทำกิจกรรมทุก ปี

๒๓.	เทศน์ธรรม มหาชาติล้านนา	วัดในตำบลแม่ทา	ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์เรื่องพระ เวสสันดรชาดก จัดกิจกรรม ๑ วัน คือ แรม ๑ ค่ำ เดือน ยี่ เหนือ	ธันวาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี
๒๔.	สวดมนต์ข้ามปี	วัดในตำบลแม่ทา	ทำบุญตักบาตร พระสงฆ์และ ศาสนิกชนสวดมนต์ข้ามปี จัดกิจกรรม ๑ วัน คือวันที่ ๓๑ ธ.ค.	ธันวาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี
๒๕.	เข้ากรรม	วัด/สุสาน	เป็นเป็นการปฏิบัติธรรมช่วงฤดูหนาว ระยะเวลาจัดกิจกรรม ๗ วัน	ธันวาคม	ทำกิจกรรมทุก ปี

ที่มา: พระวัชชัย ธมฺมปญฺโญ วัดปงกา,นายอนันต์ ดวงแก้วเรือน ,สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาแต่ละหมู่บ้าน

ทำเนียบปราชญ์ท้องถิ่นตำบลแม่ทา

ที่	รูป	รายละเอียด	หมายเหตุ
๑.		ชื่อ-สกุล: นายเสาร์ มาจันทร์ วันเกิด: ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ที่อยู่: ๗๔/๖ หมู่ ๑ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมออ้อยขวัญ สงเคราะห์	
๒.		ชื่อ-สกุล: นายสุตใจ ปวงอุป วันเกิด: ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่อยู่: ๗๔/๑ หมู่ ๑ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: จักสาน สล่าสร้างบ้าน	
๓.		ชื่อ-สกุล: นายแก้ว คำอิน วันเกิด: ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ที่อยู่: ๗๖ หมู่ ๑ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: จักสาน	
๔.		ชื่อ-สกุล: นายศรีนวล ใจเงิน วันเกิด: ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ที่อยู่: ๖๙/๑ หมู่ ๑ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมออ้อยขวัญ สงเคราะห์ ส่งแกน	ปัจจุบัน บวชเป็นพระ
๕.		ชื่อ-สกุล: นายอินทร ปูเพย วันเกิด: ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่อยู่: ๓ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: ทำเครื่องสะตวงและเท้าทั้ง ๔	
๖.		ชื่อ-สกุล: นายดำคำ มะโนแก้ว วันเกิด: ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ที่อยู่: ๘๒ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอพิธีกรรมเลี้ยงผีขุนน้ำ ผีเสื้อบ้าน	
๗.		ชื่อ-สกุล: นายปิง อินตะปวน วันเกิด: - - พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่อยู่: ๕๐/๒ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: จักสานไม้กวาดปุมเป้ง	
๘.		ชื่อ-สกุล: นางวนิดา ปาลี วันเกิด: ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ที่อยู่: ๕๒ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: การทอผ้า	
๙.		ชื่อ-สกุล: นายดวง อินตะปวน วันเกิด: ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ที่อยู่: ๙๕ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: สล่าสร้างบ้าน	

๑๐.		ชื่อ-สกุล: นายบุญปั้น คำวันมี วันเกิด: ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๒ ที่อยู่: ๖๗ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอสมุนไพรร จักสาน	
๑๑.		ชื่อ-สกุล: นายอินเหลา คำดำ วันเกิด: - - พ.ศ. ๒๕๗๘ ที่อยู่: ๗๖ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอสมุนไพรร	
๑๒.		ชื่อ-สกุล: นางแสงจันทร์ ผัดอุป วันเกิด: - - พ.ศ. ๒๕๘๒ ที่อยู่: ๖๑ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: ทอผ้า ปั่นฝ้าย	
๑๓.		ชื่อ-สกุล: นายสิงห์ จันทร์เจอร์ วันเกิด: ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๘๘ ที่อยู่: ๑๔ หมู่ ๓ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: จักสาน ไม้กวาดปุมเป็ง	
๑๔.		ชื่อ-สกุล: นายแก้ว ปุเพย วันเกิด: ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๕ ที่อยู่: ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอเสกเป่า หมอไล่ผี	
๑๕.		ชื่อ-สกุล: นายศรี อินตะพาน วันเกิด: ๑๘ สิงหาคม ๒๕๘๕ ที่อยู่: ๔๖/๑ หมู่ ๓ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: การจักสาน	
๑๖.		ชื่อ-สกุล: นายบุญ บุญมาอุป วันเกิด: - ที่อยู่: ๑๒๕ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอสมุนไพรร	
๑๗.		ชื่อ-สกุล: นายเจริญ ปัญญาสม วันเกิด: ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๙๖ ที่อยู่: ๓๒/๒ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: จักสาน/ทำเมี่ยง	

๑๘.		ชื่อ-สกุล: นายดี กุณะแก้ว วันเกิด: ๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๘ ที่อยู่: ๘๙/๑ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอเมื่อ (การตั้งดาบ)
๑๙.		ชื่อ-สกุล: นายปั้น อุปคำแดง วันเกิด: ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๗๗ ที่อยู่: ๘๙/๑ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: การจักรสาน เช่น สานกระบุง, ตะกร้า การรักษาโรค เช่น ทำนายทายทักถามอาการเจ็บป่วย เรียกขวัญ วานเกิด โดยการตั้งดาบอาคม
๒๐.		ชื่อ-สกุล: นายดวง ดวงแก้วเรือน วันเกิด: ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ที่อยู่: ๑๐๑ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: ดนตรีพื้นบ้าน จักสาน(แข่ง ก๋วยสลาก)
๒๑.		ชื่อ-สกุล: นางเตียม อะติละ วันเกิด: ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่อยู่: ๔๑ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอเมื่อ (แกว่งข้าว)
๒๒.		ชื่อ-สกุล: นายแก้ว แก้วโขง วันเกิด: ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่อยู่: ๓๖ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอสมุนไพร
๒๓.		ชื่อ-สกุล: นายแห้ว อะติละ วันเกิด: ๑๘ กันยายน พ.ศ.๒๔๖๓ ที่อยู่: ๙๑ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: สืบชะตา ส่งเคราะห์ การฮ้องขวัญ บูชาเทียน
๒๔.		ชื่อ-สกุล: นายอนันต์ ดวงแก้วเรือน วันเกิด: ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๑ ที่อยู่: ๑๐๕ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: การจัดการทรัพยากรและประวัติศาสตร์ชุมชน
๒๕.		ชื่อ-สกุล: นายมา ยืนน้อย วันเกิด: ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่อยู่: ๓๗ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: หมอสมุนไพร

๒๖.	<p>ชื่อ-สกุล: นางศรีวิทย์ สุทธรนิล วันเกิด: ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๒ ที่อยู่: ๒๖/๑ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๓๐ สาขาที่ถนัด: ลูกประคบสมุนไพร ปั่นฝ้าย ทอผ้า เบอร์ติดต่อ: ๐๘๕-๗๒๔๖๔๕๒</p>	
๒๗.	<p>ชื่อ-สกุล: นางเรือนคำ ใจคำดีบ วันเกิด: ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่อยู่: ๑๒๒ หมู่ ๗ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: การทำบายศรีสู่ขวัญ ตัดตุ้ง ดอกไม้ประดิษฐ์ จัด ดอกไม้ พวงหรีด ประดิษฐ์ดอกไม้จันทร์ เบอร์ติดต่อ: ๐๘๑-๑๗๙๒๒๖๓</p>	
๒๘.	<p>ชื่อ-สกุล: นายเป็ง เหล็กเทศ วันเกิด: ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่อยู่: ๗๕ หมู่ ๓ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: จักสาน (เข่ง ที่ชาวข้าว ตำแหหลวง) เบอร์ติดต่อ: ๐๘๕-๗๑๗๘๑๙๐</p>	
๒๙.	<p>ชื่อ-สกุล: นายสวัสดิ์ วงศ์ชายคำ วันเกิด: ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ที่อยู่: ๒๕/๑ หมู่ ๖ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: ซ่อนขวัญ เลี้ยงผีแก่บ้าน เบอร์ติดต่อ: ๐๘๘-๔๑๕๗๗๙๔</p>	
๓๐.	<p>ชื่อ-สกุล: นางแสงจันทร์ ผัดอุป วันเกิด: - - ๒๔๘๒ ที่อยู่: ๖๑ หมู่ ๒ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: ทอผ้า ปั่นฝ้าย เบอร์ติดต่อ: -</p>	
๓๑.	<p>ชื่อ-สกุล: นางอารีย์ ปาคำน้อย วันเกิด: ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่อยู่: ๑๑๘/๑ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: แพทย์แผนไทย, นวดแผนไทย, การแปรรูป เบอร์ติดต่อ: -</p>	
๓๒.	<p>ชื่อ-สกุล: นางอรัญญา สุขจันทร์ วันเกิด: ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ที่อยู่: ๕๔/๑ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: แพทย์แผนไทย, นวดแผนไทย, การทำลูกประคบ สมุนไพร เบอร์ติดต่อ: -</p>	
๓๓.	<p>ชื่อ-สกุล: นางยวน แก้วน้อย วันเกิด: ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ที่อยู่: ๔๔ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่</p>	

		สาขาที่ถนัด: แพทย์แผนไทย เช่น นวดแผนไทย,การทำลูกประคบ สมุนไพรการทำขนมทองม้วน,ขนมดอกจอก,ข้าวแต๋น เบอร์ติดต่อ: -	
๓๔.		ชื่อ-สกุล: นางศรีสุข เพียรพนัสส์ัก วันเกิด: ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๙๑ ที่อยู่: ๕๕/๓ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ฮอน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: แพทย์แผนไทย เช่น นวดแผนไทย,ลูกประคบ สมุนไพร การรักษาโรค เช่น การเป่าปากรักษาแผล,เป็นขาง,ก้างติด คอ,คางทูม,ตาแดง เป็นต้น เบอร์ติดต่อ: -	
๓๕.		ชื่อ-สกุล: นายสมศักดิ์ สิงห์ทองแท้ วันเกิด: ๓๐ มีนาคม ๒๔๙๕ ที่อยู่: ๑๓๖ หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ฮอน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: การทำเกษตรอินทรีย์ เทคนิคการปลูกผักหวานป่า, การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เบอร์ติดต่อ: -	
๓๖.		ชื่อ-สกุล: นายสวัสดิ์ สุขจันทร์ วันเกิด: ที่อยู่: หมู่ ๔ ต.แม่ทา อ.แม่ฮอน จ.เชียงใหม่ สาขาที่ถนัด: การจัดการทรัพยากร เบอร์ติดต่อ: -	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลแม่ทา

๑. ด้านเกษตรกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกสิกรรม การปศุสัตว์ การประมง การป่าไม้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน, เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น

๑.๑ นายพนมกร นามจันทร์ ที่อยู่ ๕๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การทำเกษตรอินทรีย์

๑.๒ นางบัวใส กันธะดา ที่อยู่ ๙๐/๒ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การทำเกษตรอินทรีย์

๑.๓ นายยุทธศักดิ์ ยืนน้อย ที่อยู่ ๔๓/๖ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การเลี้ยงไก่ไข่อารมณ์ดีแบบอินทรีย์

๑.๔ นายอดิศักดิ์ ต๊ะปวน ที่อยู่ ๖๓ หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การเลี้ยงไก่ไข่อารมณ์ดีแบบอินทรีย์

๑.๕ นายสมศักดิ์ สิงห์ทองแท้ ที่อยู่ ๑๓๖ หมู่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การทำเกษตรอินทรีย์ เทคนิคการปลูกผักหวานป่า

๑.๖ นางสาวมัทนา อภัยมูล ที่อยู่ ๑๖/๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การผลิตเมล็ดพันธุ์พื้นบ้านอินทรีย์

๒. ด้านหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน, งานแกะหนังตะลุง, งานทอผ้าด้วยมือ, งานเย็บปักถักร้อย, การทำหัวโขน เป็นต้น

๒.๑ นางเรือนคำ ใจคำต๊ิบ ที่อยู่ ๑๒๒ หมู่ ๗ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การทำบายศรีสู่ขวัญ ตัดตุง ดอกไม้ประดิษฐ์ จัดดอกไม้ พวงหรีด ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์

๒.๒ นายเจริญ ปัญญาสม ที่อยู่ ๓๒/๒ หมู่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การจักสาน

๒.๓ นายยอดเรือน มูลเพย ที่อยู่ ๗๑/๑ หมู่ ๑ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การทอผ้า

๓. **ด้านการแพทย์ไทย** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถ-
เวชกรรมไทย (การนวดไทย/การนวดประคบสมุนไพร), การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค, การผดุงครรภ์พื้นบ้าน
โดยหมอดำแยชาวไทยมุสลิม เป็นต้น

๓.๑ นางอารีย์ ปาคำน้อย ที่อยู่ ๑๑๘/๑ หมู่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- แพทย์แผนไทย, นวดแผนไทย, การทำลูกประคบ

๓.๒ นางอรัญญา สุขจันทร์ ที่อยู่ ๕๔/๑ หมู่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- แพทย์แผนไทย, นวดแผนไทย, การทำลูกประคบ

๓.๓ นางศรีวิทย์ สุทธนิล ที่อยู่ ๒๖/๑ หมู่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การทำลูกประคบสมุนไพร

๓.๔ นายมา ยืนน้อย ที่อยู่ ๓๗ หมู่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- หมอสมุนไพร

๔. **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์
ป่าชายเลน เป็นต้น

๔.๑ นายอนันต์ ดวงแก้วเรือน ที่อยู่ ๑๐๕ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ชุมชน

๔.๒ นายกนกศักดิ์ ดวงแก้วเรือน ที่อยู่ ๑๐๕ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดทำผังชีวิตผังชุมชน

๔.๓ นายสวัสดิ์ สุขจันทร์ ที่อยู่ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. **ด้านอื่นๆ** คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

๕.๑ นายปิ่น อุปคำแดง ที่อยู่ ๘๘/๑ หมู่ ๔ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- สาขาที่ถนัด: การรักษาโรค เช่น ทำนายทายทักถามอาการเจ็บป่วย เรียกขวัญ วานเกิด โดย
การตั้งดาบอาคม

๕.๒ นายแก้ว ปุเพย ที่อยู่ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- หมอเสกเป่า หมอไล่ผี

๕.๓ นายดำคำ มะโนแก้ว ที่อยู่ ๘๒ หมู่ ๒ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

- หมอพิธีกรรมเลี้ยงผีขุนน้ำ ผีเสื้อบ้าน

ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยกย่อง

นายพัฒนา อภัยมูล : วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาพืชสวน

นายพัฒนา อภัยมูล เป็นเกษตรกร หมู่ ๕ ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรวมด้วยการนำแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นเกษตรกรที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง ด้วยแนวคิดที่เชื่อมั่นว่า อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่มั่นคงเพราะเป็นผู้สร้างอาหาร สามารถสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว มีอิสระทางความคิดของตนเอง ช่วยให้เป็นผู้รู้จักบริหารเวลาสร้างครอบครัวที่อบอุ่นจากการช่วยกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว และมุ่งมั่นพัฒนาการเกษตร ของตน ส่งผลให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลในชุมชน และขยายสู่สังคมในระดับชาติ

นายพัฒนา อภัยมูล ยังชีพด้วยการเป็นเกษตรกรผู้มีความสุข ได้รับเชิญจากองค์กรทั้งภายในและนอกประเทศ ให้เป็นวิทยากรด้านการดำรงชีวิต ในฐานะผู้มีความสุขจากอาชีพเกษตรกร และได้รับความไว้วางใจจากชุมชนให้เป็นตัวแทนกลุ่ม อาทิ ได้รับคัดเลือกเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนของบ้านบ่อฮาร เป็นประธานเครือข่ายคณะกรรมการกลางแม่ทาร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อผลักดันนโยบายรัฐ เรื่องป่าชุมชนและเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นกรรมการผู้แทน เจริญจากับรัฐบาล กระทั่งได้รับงบประมาณ ดำเนินการ โดยการนำร่องเพื่อพัฒนา เกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการมูลนิธิ เกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทย ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุนโครงการ นำร่องภูมินิเวศน์ เชียงใหม่-ลำพูน ได้รับเลือกเป็นผู้อำนวยการสถาบันเรียนรู้ ทรัพยากรและเกษตรกรรมยั่งยืนแม่ทา กระทั่งสามารถขยายแนวคิดเกษตรยั่งยืน สู่คนภายนอกชุมชน รวมทั้งบุคคลและองค์กรต่างชาติที่เข้ามาศึกษาดูงานในชุมชน

นอกจากการเป็นตัวแทนของหมู่บ้านในด้านการเกษตรแล้ว นายพัฒนา อภัยมูล ยังได้เผยแพร่ผลงานของตนเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนในหลายด้าน อาทิ ได้รับเชิญจากองค์กรต่างประเทศให้เป็นวิทยากรด้านการดำรงชีวิตในฐานะ บุคคลที่มีความสุขจากอาชีพเกษตรกร เป็นวิทยากร เรื่อง “การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แก่กองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๑๗ ในองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นวิทยากรอบรมนักวิชาการและเจ้าหน้าที่เกษตรกร ณ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ๓ ครั้ง ได้รับเชิญเป็นวิทยากร เรื่อง Ecological Agriculture and Poverty Alleviation in Mountainous Area ที่ Guiyang ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นวิทยากร ค่ายศึกษาวิถีชีวิตแบบเกษตรพอเพียง รุ่นที่ ๑ ได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาโท ของหลักสูตรการพัฒนามนุษย์สังคมอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยแม่โจ้

นอกจากการยอมรับให้เป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้แล้ว นายพัฒนา อภัยมุล ยังได้รับรางวัลต่างๆ อันแสดงถึงความสำเร็จของอาชีพเกษตรอีกด้วย อาทิ ได้รับรางวัลครอบครัวพัฒนาดีเด่น อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับรางวัล ครอบครัวตัวอย่างที่ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในงานเฉลิมพระเกียรติพระชนมพรรษา ครบ ๘๐ พรรษา พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้รับเลือกเป็น ประชาชนชาวบ้าน ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับโล่รางวัลผู้ดีศรีล้านนา ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๒ สาขาเกษตรศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ นอกจากนี้ ยังได้รับการเผยแพร่เกียรติคุณและแนวคิดในสื่อต่าง ๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ข่าวสด หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ เป็นต้น

นายพัฒนา อภัยมุล นับเป็นบุคคลผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ ทั้งด้านความคิด และการปฏิบัติให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ มีการสังเกตหาเหตุผล ทดลอง ศึกษาจากตำรา ผนวกกับความใฝ่รู้ มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเกษตรเชิงเดี่ยวสู่เกษตรกรรมที่ยั่งยืน และได้ขยายแนวคิดนี้สู่ชุมชนกระทั่งสามารถเป็นที่พึ่งพาของชุมชน ช่วยให้คนในชุมชนมีความรักบ้านเกิด หวงแหนแผ่นดิน ส่งผลให้เยาวชนรุ่นใหม่หันมาใส่ใจ และประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากขึ้น โดยที่ นายพัฒนา อภัยมุล เป็นผู้ประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยมในงานวิชาชีพ จนปรากฏเป็นที่ยอมรับ เป็นประโยชน์และแบบอย่างที่ดีแก่คนทั่วไป อีกทั้งเป็นผู้บำเพ็ญกรณียกิจด้วยความริเริ่ม จนเกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ และเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จึงนับเป็นบุคคลผู้มีเกียรติประวัติ และคุณสมบัติเหมาะสมอย่างยิ่ง สมควรได้รับพระราชทานปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาพืชสวน เพื่อเป็นเกียรติประวัติสืบไป